

TÜRKİYE'DE ÖRGÜT KURAMI ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK PROFİLİ: ATIF AĞLARININ DÖNEMSEL KARŞILAŞTIRMASI

Erdem KIRKBEŞOĞLU *
H. Cenk SÖZEN **
Esra KURT ***

Özet

Bu çalışmanın amacı, bibliyometrik yöntemleri kullanıp, Türkiye’de örgüt kuramı araştırmalarının gelişimi üzerine bir izlenim edinmek ve dokümanlar yoluyla ilişkisel bağları tespit etmektir. Bu nedenle boylamsal bir yaklaşımla, alandaki çok sayıda araştırmacının çalışmaları dikkate alınmıştır. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’nde sunulan bildiriler; alanında en sık atf alan araştırmacılar, kuramlar ve çalışma konuları ile akademik dergilere ilişkin on yıllık bir tarama gerçekleştirilmiştir. Veriler aynı zamanda üniversiteler, araştırma konuları ve yazarlar arasındaki etkileşimlerin incelenmesi amacıyla sosyal ağ analizi için kullanılmıştır. Veriler beşer yıllık iki dönem altında incelenmiştir. Bulgular iki dönem arasında bir çeşitlenmenin yaşandığını ve çalışma tarzının yeni kurulan üniversitelere veya bu üniversitelerdeki doktora programlarına transfer edildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Atf Analizi, Örgüt Kuramı, Ağ Analizi

BIBLIOMETRIC PROFILES OF STUDIES ON ORGANIZATION THEORY IN TURKEY: PERIODIC COMPARISON OF CITE NETWORKS

Abstract

The purpose of this study is to determine relational links via documents and to have an impression about the development of organization theory in Turkey by using bibliometric methods. Studies of various researchers have been considered with a longitudinal approach. The papers which had been presented in National Management and Organization Congress within 10 years were examined in terms of most cited theories, authors, research topics and academic journals. The data were also used for social network analyses to examine interactions between universities, research topics and authors. The data were examined under two periods consist of five years. Findings show that there is a variation between two periods and work style have been transferred to newly founded universities or PhD programs in these universities.

Keywords: Citation analysis, Organization Theory, Network analysis.

* Yard.Doç.Dr. Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü Öğretim Üyesi, erdemk@baskent.edu.tr

** Doç.Dr. Başkent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, csozen@baskent.edu.tr

*** Arş.Gör. Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Turizm ve Otelcilik Bölümü, ekurt@baskent.edu.tr

1. Giriş

Bilimsel bir disiplin belirli düzeyde bir olgunluğa eriştiğinde, o alanda bilimsel çalışma sürdüren uzmanların bilimsel topluluk tarafından tarihi süreçte oluşturulan yazına dikkatlerini vermeleri ve genel gelişme seviyesini değerlendirmek amacıyla yazını bir araştırma konusu haline getirmeleri yaygın bir uygulamadır. Farklı bilimsel alanlarda çalışmalarını sürdüren araştırmacılar, akademik kariyerlerinin hemen başında yaygın olarak kabul görmüş bilimsel alan veya disiplinlerin birer üyesi olurlar. Dahil olunan bu akademik topluluk, adeta “biçimsel olmayan bir ağı” veya “görünmez bir ekolü” temsil eder (Culnan, 1986: 156). Bu ağlar içinde bir araştırmacıya ait kavram ve bulgular; genişletilmek, test edilmek ve geliştirilmek amacıyla bir başka araştırmacı tarafından kısa zamanda yeniden ele alınacaktır. Bu sayede her bir kişinin çalışması, bir başkasının üstüne inşa edilmiş olacaktır. Dolayısıyla bilimsel alanlarda birbirinin üzerine eklenerek gelişen bu çalışma sistemi, aynı zamanda çalışma alanının entelektüel tarihini de betimleyecektir. Yayınlarda kullanılan dipnot veya kaynakçaların incelenmesi, bilimsel bir alanın gelişmişliğini ve yazarlar arası etkileşimi ortaya koymada önemli bir göstergedir. Bu tarihi sürecin sonuçlarını anlamak ise bir disiplindeki düşünce yapısının gücünü ve gelişimini açığa çıkarır ve gelecek hakkında fikir verir (Rodriguez ve Navarro, 2004: 981; Culnan, 1986: 157). Ayrıca o bilim dalının evrimini incelemek de bu sayede mümkün olur (Üsdiken ve Pasadeos, 1992: 107).

Bu çalışmanın amacı, bibliyometrik yöntemleri kullanarak, boylamsal bir süreçte, alandaki çok sayıda araştırmacının çalışmalarını dikkate alarak, Türkiye’de örgüt kuramı araştırmalarının gelişimi üzerine bir izlenim edinmek ve dokümanlar yoluyla ilişkisel bağları tespit etmektir. Daha kapsamlı bir ifadeyle; (1) Türkiye’de örgüt kuramı çalışmalarının entelektüel yapısını içeren alt çalışma alanlarını belirlemek, (2) bu alt çalışma alanlarına yayın üreten araştırmacılar arasında etkileşimlerin var olup olmadığını sorgulamak, (3) iki ya da daha fazla çalışma alanını birbirine bağlama konusunda öncü rol oynayan araştırmacıları belirlemek, (4) hangi kuramcılarının ve dergilerin, araştırmacılar tarafından odak kabul edildiğini tespit etmek, (5) örgüt kuramı yazınında yeni bilgilerden faydalanma düzeyini belirlemek ve (6) tüm bu değişkenler arasındaki ilişkileri tarihi bir gözlemlerle ağ diyagramlarına dökerek görselleştirmektir.

Çalışmada sunulan inceleme, 10 yıllık bir zaman dilimini (2004-2013) kapsamakta ve bu süre zarfında kesintisiz olarak sürdürülen Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde yayınlanan örgüt kuramı bildirilerinin bibliyometrik analizine dayanmaktadır.

Bibliyometrik analiz, yönetim araştırmalarının farklı alanlarında pek çok kez çalışılmıştır. Örneğin, Culnan ve diğerleri (1990) örgütsel davranış çalışmaları için, Thai ve Meyer (1999), Rodriguez ve Navarro (2004) ile Nerur ve diğerleri (2008) stratejik yönetim çalışmaları için, Üsdiken ve Pasadeos (1995) ile Üsdiken (2010) örgüt çalışmalarının coğrafik ve mantıksal farklılaşmalarını göstermek için bu analizi çok defa kullanmış ve yönetim alanındaki evrimsel ve bölgesel değişimi betimlemişlerdir. Bunun yanı sıra ulusal yönetim ve organizasyon alanında ise bibliyometrik çalışmalar sınırlı kalmıştır. Özellikle Berkman (1987) ile Üsdiken ve Pasadeos’un (1992) çalışmaları yönetim

alanında bilimsel etkinliğe dahil olanlar arasındaki etkileşimi yansıtmada temel kaynak olmuşlardır. Yozgat ve Kaplan (2008) ve Tayşir’in (2014) çalışmaları ise örgüt kuramı ve örgütsel davranış çalışmalarına ilişkin bulgular içeren son çalışmalar arasındadır.

Mevcut çalışmaların üzerinden geçen sürenin fazlalaşması, alandaki son haritanın nasıl bir içeriğe sahip olacağı konusunda bir merak yaratmaktadır. Bu çalışmanın öncelikli amacı, özellikle örgüt kuramı alanında çalışmalarını sürdüren bilim insanlarının ilgi ve meraklarıyla şekillenmiş etkileşimsel ağı ortaya çıkarmaktır. Buradaki amaç, yalnızca ağı ortaya çıkarmak değil, söz konusu etkileşimlerin son on yıl içerisinde ne yönde evrildiğinin incelenmesidir. Bu nedenle Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinin örgüt kuramı kısmına ait bildirimlerin beş yıllık iki dönemdeki değişimi araştırma kapsamına alınmıştır.

Çalışma özgün olarak sosyal ağ analizi yöntemi yardımıyla alandaki akademik aktörler arasındaki ağ kümeleri ve aracı görevi üstlenmiş yerli veya yabancı bilim insanlarının kimler olduğunun tespitine imkan sağlayacaktır. Bu nedenle veri toplama sürecinde daha önceki birçok çalışmada olduğu gibi yalnızca atıf yapılan araştırmacılar değil, aynı zamanda atıf yapan araştırmacılar da dikkate alınmıştır. Ulusal nitelikte önemli bir yere sahip yönetim ve organizasyon kongrelerine ilişkin sosyal ağ haritalarının çıkarılması, yabancı araştırmacılara ek olarak yerli araştırmacılardan da alanda güce sahip ve merkezde yer alanları tespit etmeyi sağlayacaktır.

2. Örgüt Kuramı Alanının Evrimsel Bir Değerlendirmesi

Örgüt kuramı alanının evrimsel süreci incelendiğinde dört evrenin, alanın entelektüel gelişiminde farklı etkileri olduğu görülmektedir (Üsdiken ve Leblebici, 2001; Sargut ve Özen, 2007).

1. *Evre (1800 Sonları – 1950):* Örgütler ve yönetim üzerine farklı disiplinlerce sürdürülen uygulamaya dayalı ve çoğunlukla verimlilik artırmayı amaçlayan çalışmalar.
2. *Evre (1950 – 1970 Sonları):* Koşulbağımlılık kuramının örgüt kuramı çalışmalarında merkezde yer aldığı dönem.
3. *Evre (1970 Sonları – 1990 Sonları):* Farklı örgüt kuramlarının doğuşu ve alanda kuramsal çeşitlenmenin yaşandığı dönem.
4. *Evre (1990 Sonlarından günümüze):* Örgüt kuramı çalışmalarında bir bütünleşmenin sağlanmasına yönelik çabaların olduğu dönem.

1800’lü yılların son kısmı; coğrafi keşiflerle zenginleşmiş ve Orta Çağın karanlık ve baskıcı etkilerinden kurtulmuş Avrupa devletlerinin teknolojik keşif ve ilerlemelerine sahne olmuştur. Avrupa’da biriken sermaye teknolojik yeniliklerin, sanayi ve ulaşım sektöründe kullanımını desteklemiş ve daha sonradan kitle üretimi olarak tanımlanacak bir üretim sistemine geçilmesini sağlamıştır. Sanayi Devriminin örgütsel yaşam üzerinde ortaya koyduğu bu etki; üretim sistemi üzerinde radikal bir değişimi, yani küçük ölçekli basit örgütsel yapılardan, büyük ölçekli kitle üretimine bir dönüşümü yaratmasıdır. O döneme kadar sıradan halkın elde etmesi veya tüketmesinin imkânsız olduğu birçok mamul, makineleşme ve kitle üretimiyle çok daha ucuza ve hızlı bir şekilde üretilmiştir.

Dolayısıyla bir yandan talep bir yandan da üretim hacimlerinde büyük artışlar yaşanmış; özellikle artan talebe karşılık verme gayesinde olan büyük fabrika patronları yüksek miktarda işgücünü istihdam etme çabasına girmişlerdir.

1900'lü yılların başlarında, hızla büyüyen birçok işletme için verimliliğin, ancak belirli standartların sağlanmasıyla sağlanabileceği anlaşılmıştır. O güne kadar kontrolsüz büyüyen örgüt yapılarının, gelişi güzel bir yönetim anlayışıyla kontrol altında tutulamayacağı ve arzulan "verimliliğin" ancak bilimsel yöntem ve uygulamalarla sağlanabileceği görüşü yaygınlaşmıştır. Bu ihtiyacı karşılayacağı düşünülen ilk yaklaşımlar 1900'lerin hemen başında ortaya çıkmış; ancak zamanla örgütlerin ekonomik ve siyasi sistemdeki artan etkinliğiyle birlikte farklı disiplin ve bilimsel çalışma alanlarının da ilgisi artmıştır. Her ne kadar farklı disiplinler örgüt çalışmalarına ilgi gösterecekler de, araştırma amacı örgütleri anlamaya ve açıklamaya yarayacak genellemeler yakalamak veya bu yöndeki bilgiyi düzenlemek ve test etmek değildir (Taşçı, 2013). Bu araştırmalar, çoğunlukla farklı disiplinlerin kendi ilgi konuları üzerinden farklı türde örgütlerde (örneğin; sendikalar, hapishaneler, siyasi partiler) gerçekleştirdikleri uygulamalar olarak sınırlı kalmış ve örgütler hakkında genelleme yapmaktan uzak olmuştur (Scott, 2003).

Üsdiken ve Leblebici'ye (2001) göre bu süreç, üç ayrı bilimsel kökenden beslenerek oluşmuş bir çalışma alanının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunlardan ilki, etkili ve verimli yönetim için rehber sunma gayesinde olan ve genellikle uygulayıcı-kuramcılarının gerçekleştirdiği çalışmalardan oluşan "idari" köken (örneğin; Taylor, 1911; Fayol, 1949); ikincisi, örgütlerdeki birey ve grup davranışlarını inceleyen ve daha sonra İnsan İlişkileri Yaklaşımı adıyla gelişen davranışçı çalışmaların yer aldığı "psikolojik" köken (örneğin; Roethlisberger ve Dickson, 1946; Likert, 1961); üçüncüsü ise örgütlerin yapısal analizine odaklanan Kuzey Amerika kökenli "sosyolojik" kökendir (örneğin; Selznick, 1949; Blau, 1955). Birinci dönemde ortaya çıkan bu çalışmalar örgüt kuramı ve örgütsel davranış gibi çalışma alanlarının doğmasına katkı sağlayan ve genellikle örgütlerin verimli ve etkili olmasını sağlayacak bilgi üretimini hedefleyen uygulamaya dönük çalışmalardır (Sargut ve Özen, 2007).

Örgüt kuramlarının tarihsel gelişiminde 1950'lerin başından 1970'lerin sonuna kadar devam eden dönem, uygulamacı-kuramcılarının yönetim yaklaşımlarından bilimsel metotlarla üretilen örgüt ve yönetim bilgisine geçtiği bir dönemdir. Bu süreçte, hem doğa bilimlerinin yöntemlerini kullanarak, örgütlerin kuramını geliştirme hem de bu sayede uygulamaya katkıda bulunma amacı güdülmüştür (Üsdiken ve Leblebici, 2001). Özellikle 1960'lı yılları takiben, örgüt tasarımı ve çevresel etmenler arasındaki etkileşimi görgül verilerle tanımlayan Avrupa ve Amerika kaynaklı çalışmalar (örneğin; Woodward, 1965; Burns ve Stalker, 1961; Perrow, 1970) koşulbağımlılık kuramının güç kazanmasını sağlamış ve bu süreçte örgütsel davranış ile örgüt kuramı arasındaki ayrım belirginleşmiştir (Sargut ve Özen, 2007).

1970'lerin sonu itibarıyla koşulbağımlılık kuramının bilimsel bilgi üretmedeki anlayışına yönelik eleştiriler artmış ve neden-sonuç ilişkilerine dayanan belirlenimci anlayış yerine

bireyi ve örgütü merkeze alan niteliksel çalışmaların sayısı artmaya başlamıştır. Böylece örgüt kuramı alanında tek bir kuram arayışından hızla uzaklaşmış, yepyeni araştırma soruları ile “çok bakış açılı” bir bilim alanı geliştirilmeye çalışılmıştır (Taşçı, 2013). Bu süreçte Kaynak Bağımlılığı, Örgütsel Ekoloji, İşlem Maliyeti ve Kurumsal Kuram gibi örgüt kuramları çok sayıda araştırmacının ilgisini çekmiştir. Buna ek olarak 1980’li yılların başında post-modern ve eleştirel çalışmaların da ilgi konusu olduğu görülmüştür. Bu grup, yeni bir örgüt kuramı oluşturmaktan çok, örgüt ve yönetime dair üretilmiş bilgiyi felsefi ve ideolojik anlamda sorgulayan çalışmaları içermiştir (Sargut ve Özen, 2007).

1990’lı yıllarla birlikte örgüt kuramı alanındaki çeşitlenmenin, alanın meşruiyetini zedeleyeceği yönündeki Kuzey Amerika kaynaklı çalışmalar ilgi görmüştür. Avrupa’nın öznelci post-modern ve eleştirel yaklaşımına karşı; Amerikan ekolünün bütünlendirici olma çabası günümüze kadar sürmüştür. Kara Avrupası’nın belli bölümlerinde nesnelci mantığın ve nicel araştırma yöntemlerinin egemenliği devam etmekle birlikte, özellikle İngiltere’de örgüt çalışmalarındaki anaakım yaklaşımlara eleştirel bakan ve farklı araştırma yöntemlerini benimseyen araştırmaların güç kazandığı görülmüştür (Taşçı, 2013). Diğer yandan günümüze kadar olan süreç değerlendirildiğinde örgüt kuramı çalışmalarındaki bütünlendirici çabanın da amacına ulaştığını söylemek pek mümkün olmamıştır.

3. Türkiye’de Yönetim ve Örgüt Kuramı Çalışmalarının Tarihi

Türkiye’deki yönetim ve örgüt alanının tarihsel gelişimi, yapılan ve yapılacak olan çalışmalar açısından önem arzeden bir konudur. Uluslararası yazına bakıldığında, iş yapma ve işletmelerle ilgili faaliyetler zamanla akademik faaliyetlerin de konusu olmuş ve bilimselleşme süreci ışığında günümüzdeki halini almıştır. Benzer bir oluşumun Türk yönetim ve örgüt alanı için de mevcut olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Türkiye’deki egemen yönelimlerin nasıl oluştuğunu anlayabilmek için geçmişteki tarihsel süreçleri incelemek gerekmektedir.

Türkiye’de yer alan ticaret eğitiminin tarihi 1883 yılında kurulan ‘Ticaret Mektebi’ne kadar uzansa da, iş yapmanın ve işletme faaliyetlerinin bilimsel bir bakış açısıyla ele alınması 1930’lu yıllarda gerçekleşmiştir (Üsdiken, 2003). Bu dönemle birlikte, Almanya’da 19.yüzyılın sonlarında ortaya çıkan işletme iktisadının Türkiye’ye ithali ile birlikte, işletme faaliyetlerinin bir disiplin çerçevesinde incelenmesi söz konusu olmuştur (Üsdiken, 2003; Üsdiken ve Erçek, 2009). Daha iyi sonuçlar elde edebilmek için işletmelerin rasyonelleştirilmesini savunan işletme iktisadı görüşü, Türkiye’de daha sonra ‘işletme’ adını alan disiplinin başlangıcına katkı sağlamıştır. 1950’li yıllarla birlikte, iş yapma ve işletme faaliyetleri için işletme iktisadı görüşünün etkisini yitirdiği görülmektedir (Üsdiken, 2003).

1950’li ve 1960’lı yıllar, Türkiye’de yönetim ve örgüt alanının şekillendiği dönem olarak bilinmektedir. 1950’ler, ABD ‘nin işletmecilik eğitimi ve yazınıyla yakınlaşmanın ve ABD’den ithal sürecinin başlamasının yaşandığı yıllardır (Üsdiken ve diğerleri, 1998). 1960’lı yıllar ise, yönetim alanı içinde yer alan işletme disiplinini ele alan dergilerin ve kitapların oluşturulduğu yıllardır (Üsdiken ve diğerleri, 1998). 1960’lar özel sektör

kuruluşlarının geliştiği, holdingleşmenin başladığı, iş yaşamının Türk akademik dünyasının ilgisini çektiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Berkman, 2009). Yapılan çalışmalarda, ABD yazınının etkisi ve ithal biçimler söz konusudur. ABD’de hâkim yönetim görüşlerinin Türkiye’yi 1970’lerde de etkilediği bilinmektedir. Genel olarak bu dönemlerde, ABD yazınının Türk yönetim ve örgüt yazınında etkisi yadsınmaz bir boyuttur.

1960’lı yıllar her ne kadar Türkiye’deki yönetim ve örgüt alanının başlangıcı kabul edilse de (Üsdiken ve diğerleri, 1998), ilgili alanda uzmanlaşmanın 1980’li yılların sonuna kadar arzu edilen seviyeye ulaşmadığı belirtilmektedir (Acar ve diğerleri, 2010). 1990’lı yıllarda Türk yönetim ve örgüt alanında çeşitli olumlu gelişme ve girişimlerin olduğu ifade edilmektedir.

Örgüt kuramı çalışma alanının, Türkiye’deki gelişimi değerlendirildiğinde 1990’lı yılların sonundan günümüze kadar araştırmacıların ilgisinde bir artış olduğu gözlenmektedir. Özellikle 1990’ların sonunda örgüt kuramı konularına yoğunlaşan birçok akademisyen, kendi üniversitelerindeki doktora programlarında örgüt kuramı ağırlıklı bir eğitim içeriğini yaygınlaştırmayı tercih etmiştir. Örgüt kuramlarının, bazı üniversitelerin yönetim ve organizasyon doktora programlarında merkezde yer alması buradan yetişen akademisyenlerin de aynı çalışma kültürünü sürdürmesini ve bu alanda yetişen akademisyen sayısının artmasını desteklemiştir. Örgüt kuramı ağırlıklı eğitim veren doktora programlarından mezun olan akademisyenler, 2000’li yılların ortalarından itibaren öğretim üyesi pozisyonunda kendi üniversitelerinde, örgüt kuramı çalışmaları üretmiş, kimi zamanda ortak çalışmalar yoluyla akademik yaşantılarının başındaki diğer genç öğretim elemanlarına model olmuşlardır. Özellikle 2000’li yıllarda kurulan yeni üniversiteler dikkate alındığında bu üniversitelere transfer olan öğretim üyelerinin üniversiteler arası çeşitliliği artırdığı da öngörülebilir.

2000’li yıllara gelindiğinde ABD’den ithal edilen görüşlerin egemenliğinin sürdüğü, bilgi üretme amacının ve eleştirel bakış açısının göz ardı edildiği, Anglo – Amerikan yazınında yer alan popüler kavramların benimsendiği ifade edilmektedir (Berkman, 2009; Özen, 2001). Özen (2001), Türkiye’deki yönetim ve örgüt çalışmalarının Türkiye bağlamı göz önünde bulundurularak kuramsal açıdan tam olarak açıklanamadığını savunmaktadır. Bu nedenle de Özen (2001), Türkiye’deki yönetim ve örgüt alanında bulunan disiplinlerin yönetsel tekdüzelik ve yetersizlik sorunlarını giderme yönünde zihinsel, eğitimsel ve kurumsal değişimler gerçekleştirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Son on yıllık döneme bakıldığında örgüt kuramı alanındaki 3 kitabın oluşturulması (Sargut ve Özen, 2007; Sözen ve Basım, 2012; Taşçı ve Erdemir, 2013), bu alanda kurumsallaşan Örgüt Kuramı Çalıştaylarının düzenlenmesi ve Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinde sunulan bildirilerin artışı, alanın ilerlemesine katkı sağlayan önemli gelişmelerdir (Türker ve Yalçınkaya, 2014).

Günümüze kadar olan süreçte, Türkiye’deki örgüt kuramı çalışmalarına hangi düzeyde

ilgi duyulduğunu anlayabilmek adına periyodik bilimsel etkinlikleri incelemek fayda sağlayacaktır. Bu etkinliklerden en önemlisi “Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresidir”. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 22 yıldır aralıksız sürdürülen ve kapsam itibarıyla örgüt kuramı, stratejik yönetim, örgütsel davranış ve insan kaynakları yönetimi çalışmalarının sunumunun gerçekleştirildiği bir etkinliktir. Kongre bildiri kitapları incelendiğinde son beş yılda ortalama üç yüzün üzerinde çalışmanın kongre hakem kuruluna gönderildiği, bu çalışmalardan ise yalnızca nitelikli olarak değerlendirilenlerinin sunuma kabul edildiği fark edilmektedir. Kongrenin uzun yıllardır belirli bir nitelikte sürdürülüyor olması, ulusal platformda yalnızca yönetim ve organizasyon konularını içeren alternatif bir kongrenin olmayışı ve farklı coğrafyalardan çok sayıda katılımcıya hitap etmesi gerekçelerinden dolayı örgüt kuramı alanının entelektüel yapısını ve yıllar itibarıyla değişimini ortaya koyacağı öngörülebilir.

Bu kapsamda, Türkiye’de örgüt kuramı alanının evrimsel yapısını, üniversitelere göre değişen bilimsel ilgi konularını, akademik dergi, yayın ve araştırmacıları tespit edebilmek ve ilişkisel bir ağ haritasını oluşturabilmek adına Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresinde sunulan bildiriler üzerinden bir atıf analizi çalışması gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

4. Yöntem ve Analiz

Bibliyometrik Analiz: Atıf Analizi

Bibliyometri terimi matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Pritchard 1969:348). Bu çalışmada kullanılan teknikler atıf ve birlikte – atıf (co-citation) analizi olarak bilinir. Atıf analizi yazarların araştırmalarının gelişiminde önemli olduğunu düşündükleri dokümanlara atıfta buldukları varsayımına dayanmaktadır. Bu yüzden, sıklıkla atıfta bulunan dokümanların daha az atıfta bulunanlara göre disiplin üzerinde daha fazla etkisi olma olasılığı bulunmaktadır (Culnan, 1986; Tahai ve Meyer, 1999). Benzer şekilde, dokümanların birlikte-atıf analizi herhangi bir çift belgeye atıfta bulunan makale sayısını kaydeder ve her iki dokümanın içeriğinin benzerliğinin ölçütü olarak yorumlanabilir. Yaklaşım, yazarların, konuların ya da yöntemlerin gruplanmasını belirlemek konusunda etkilidir ve kümeler arası ilişkileri anlamamızı sağlar (Pilkington ve Liston- Heyes, 1999).

Bu çalışmada analiz yöntemi olarak atıf analizi yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Zira incelenen çalışmaların bildiri olması, bildirilerde atıf yapılan çalışmaların makalelere kıyasla sınırlı sayıda olması gerekçesiyle atıf analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Uygulama alanının örgüt kuramı çalışmaları olması sebebiyle, yirmi yılı aşkın süredir devam eden ve akademik kalitesini her geçen yıl artıran Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinin, en tutarlı bulguları sunacağı öngörülmektedir. Bu seçime gerekçe olarak ise; (1) kongrenin her yıl bir başka üniversite tarafından gerçekleştirilmesine rağmen içeriğinin değişmemesi, (2) ulusal platformda yalnızca yönetim ve organizasyon konularını içeren alternatif bir kongrenin olmayışı, (3) farklı coğrafyalardan çok sayıda katılımcıya hitap etmesi, (4) örgüt kuramına ait birden fazla oturumun düzenlenmesi

ve (5) sunulan bildirilerin daha sonradan makale ve projelere dönüştürülecek veya ilgi çekecek nitelikte olması gösterilebilir.

Kongredeki dört konu başlığı (örgüt kuramı, stratejik yönetim, örgütsel davranış ve insan kaynakları yönetimi) için belirli bir bildiri kabul kotası ayrılmamaktadır. Bu nedenle her yıl örgüt kuramı alanında kabul edilen bildiri sayıları değişmektedir. Ancak son on yıllık dönem incelendiğinde her yıl daha fazla sayıda örgüt kuramı çalışmasının, kongreye kabul edildiği görülmektedir.

Araştırmaya konu edilen zaman diliminde, disiplinin fark edilir bir gelişim gösterdiği ve özellikle örgüt kuramı çalışmalarına olan talebin önceki döneme kıyasla çok daha yoğun olduğu söylenebilir. Buna ek olarak en çok atıfta bulunulan çalışmalara olan ilginin değişimi ile ilgi gösteren bilim topluluklarının değişimini çözümlenebilmek adına, veri seti birbirini izleyen beş yıllık iki döneme ayrılmıştır. Daha sonra bu yıllara ilişkin bildiri kitaplarında yer alan örgüt kuramı bildirilerine ulaşıp atıfta bulunulan kaynaklar listelenmiştir. Listeleme aşamasında kitap veya kitap bölümleri kapsam dışı bırakılmış, yalnızca makaleler ve ulusal yönetim ve organizasyon kongrelerine ait bildiri kitaplarına yapılan atıflar dikkate alınmıştır. Buradaki amaç yalnızca atıf yapılan araştırmacıların kimler olduğunu öğrenmek değil aynı zamanda atıf yapılan dergilere gösterilen ilginin tarihi süreçte nasıl değiştiğini de sorgulamaktır. Akademik dergilerin uzun süreçte periyodik olarak yayımlanıyor olması; dergilerden faydalanma eğilimi yoluyla bağımlılık düzeyinin değişimini anlamayı kolaylaştırır. Aynı kapsama girdiğini düşündüğümüz ulusal yönetim ve organizasyon kongresi bildirileri de bu nedenle araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Özetle ilk aşamada aşağıdaki verilerin toplanması amaçlanmıştır.

1. Hangi üniversiteler ağırlıklı olarak hangi örgüt kuramlarıyla ilgileniyor? (Örgüt kuramlarına yapılan atıflar)
2. Farklı üniversitelerin ilgi duyduğu çalışma konuları neler? (Örgüt kuramlarının altındaki çalışma konularına yapılan atıflar)
3. Hangi dergiler en çok hangi üniversitelerce takip ediliyor? (Akademik dergilere yapılan atıflar)
4. Hangi uluslararası araştırmacıların yayınları sıklıkla hangi üniversitelerce alınıyor? (Araştırmacılara yapılan atıflar)

Sonraki aşamada iki döneme ait (2004-2008 ve 2009-2013) ağ haritaları oluşturulacak ve ağ kapsamına alınan değişkenlerin (kuramlar-üniversite-çalışma konusu-eser) merkezilik değerleri ile aracılık değerleri hesaplanacak ve aktörlerin ego ağları ayrıca incelenecektir. İlk başta elde edilen bu veriler bir sosyal ağ analizi programına (UCINET 6.0) kodlanarak analize sokulacaktır.

Sosyal Ağ Analizi

Sosyal ağ analizi, bireyler, gruplar veya örgütler arasındaki iletişim bağlantılarının

doğasını tanımlayan ve dolayısıyla bu aktörler arasındaki ilişkiler ağını ortaya çıkaran bir yöntemdir (Wasserman ve Faust, 1994: 3). Sosyal ağ analizinde ağın yapısını anlamak için bağlantılardan yola çıkarak yapılan inceleme çalışması sonucunda, aktörlerin konumları ve bağlantı dereceleri, ağın büyüklük ve yoğunluğu, ağdaki gruplaşmalar hakkında bilgiler elde etmek mümkündür (Hanneman, 2001). Ağdüzeneği çalışmalarında, birimler arasında belirlenen ilişkiler, veri analizi sürecinde bir matrise dizilerek işleme sokulmaktadır (Borgatti ve diğerleri, 2002). Bu yaygın yöntem, bir matris üzerinde aktörler arasında ilişkinin var olması durumunda 1, ilişkinin olmaması durumunda 0 değerinin verilerek ağ düzeneğinin ortaya çıkarılmasını sağlar (Hanneman, 2001). Ancak yaygın olarak 0-1 gibi değerler vermek yerine ağırlıklandırılmış puanların verilmesi yoluyla çok daha anlamlı bulgulara ulaşılabildiği de yazında görülmektedir. Ağırlıklandırma yöntemi 1 değeri girilmiş etkileşimlere; ilişkinin önemi, etkileşim sıklığı ve yoğunluğuna göre (örneğin; 1-10 arasında, çok yakın ilişkiye 10, çok seyrek ilişkiye 1 vermek gibi) puanlama yapmayı esas almaktadır.

Çalışmanın birinci aşamasında hem “çalışma konularından” hem de “üniversitelerden” örgüt kuramlarına yapılan atıfların sıklıkları elde edilmiş olduğundan bu değerlerin bir ağırlıklandırmayı temsil ettiği varsayılmaktadır. Dolayısıyla bu ağırlıklandırılmış veriler, UCINET 6.0 (Borgatti ve diğerleri, 2002) programındaki çapraz tablolara girilmek suretiyle işlenmiştir. Çalışmada sosyal ağ analizi ölçümlerinden derece merkeziliği bir aktörün (örneğin kuramın) ağdüzeneğinde merkezde konumlanma derecesini gösterirken; arasındalık derecesi bir aktörün (örneğin araştırmacının) ağdüzeneği içerisinde birbirlerine en yakın mesafede olan iki aktör (örneğin çalışma konuları veya üniversiteler) arasında aracılık etmesini ifade eder (Monge ve Contractor, 2001: 443).

Çalışmada yalnızca hakemli dergilere ve Yönetim Organizasyon Kongre Bildirilerine yapılan atıflar değerlendirilmeye alınmıştır. On yıllık süreç için 123 yayın incelenmiş ve bu yayınların atıf yaptığı toplam 1161 çalışmaya ait yazar, kuram, dergi ve çalışma konusu ayrı ayrı listeler halinde kodlanmıştır. Ayrıca atıf yapan çalışmalara ilişkin “yayını üreten araştırmacı” ve “bu araştırmacının görev aldığı üniversitenin” de bilgileri tablolara dahil edilmiştir. Bir sonraki aşamada ise 2 dönem (1998-2003 ve 2004-2009) için toplam 4 ayrı ağ matrisi (üniversite – dergi, üniversite – kuram, üniversite – araştırmacı, üniversite – çalışma konusu) oluşturulmuştur. Ağ matrisleri, sosyal ağ haritalarının oluşturulmasını sağlamıştır.

5. Bulgular

Tablo 1’de atıf analizi sürecinde toplanan verilerin bir özeti yer almaktadır. Tabloya göre 2004-2008 döneminde örgüt kuramı çalışmalarına olan ilginin sayıca daha az olduğu dikkati çekmektedir. 2009-2013 yılları arasında gerek bildiri sayısı gerekse de buna bağlı olarak bildiri gönderen araştırmacı sayısında belirgin artış görülmüştür. Diğer yandan her iki beş yıllık dönemde de örgüt kuramı alanında belirli başlı üniversitelerin yayın ürettikleri görülmektedir. 2009-2013 yılları arasında çok sayıda yeni kurulan üniversiteye rağmen iki dönem arasında çok büyük bir artış gözlenmemiştir. Dolayısıyla örgüt kuramı alanında çalışma üreten belirli sayıda üniversitenin olduğu söylenebilir. Bu on

yıllık süreçte araştırmacıların atıf yaparken ortalama olarak kaç yıllık geri döndüklerini kestirebilmek adına ortalama atıf yılı hesaplanmış ve 1994,64 yılı elde edilmiştir.

Tablo 1: Örgüt Kuramında Çalışma Üreten Üniversitelere İlişkin Bazı Bilgiler

	2004-2008	2009-2013	Toplam
Bildiri Sayısı	45	78	123
Bildiri Gönderen Araştırmacı Sayısı	82	144	226
Atıf Yapılan Yayın Sayısı	302	859	1161
Bildiri Gönderen Üniversite Sayısı	22	34	56
Atıf Yapılan Toplam Dergi Sayısı	180		
Ortalama Atıf Yılı	1994,64		

Tablo 2 ise en çok atıf alan dergileri iki dönem dâhilinde sıklıklarıyla birlikte göstermektedir. Sıklık tablosu incelendiğinde en sık atıf alan 12 akademik derginin, toplam atıfların %66,8'lik bir kısmını oluşturduğu dikkati çekmektedir. Dikkat edileceği üzere bu dergilerin çoğunluğunu Amerikan ekolünü temsil eden ve etki faktörü yüksek olan dergiler oluşturmaktadır. Bu dergiler aynı zamanda yönetim ve organizasyon alanının seçkin dergileri olarak kabul edilmektedir.

Ancak atıf sıralamasının dokuzuncu sırasında Yönetim ve Organizasyon Kongresi bildirimleri yer almaktadır. Akademik yayınlarda atıfların sıklıkla makale ve kitaplara yöneltildiği düşünüldüğünde; bir kongre serisine ait kitabının yüksek düzeyde atıf almış olması ilginç kabul edilebilir. Bildiri kitaplarına dijital ortamda ulaşmak, makalelere kıyasla zor olmasına rağmen; araştırmacılar tarafından bildiri çalışmalarının da takip edildiği anlaşılmaktadır. Alanın seçkin dergileri arasına dahil olmuş ikinci bir istisna ise ulusal bir dergi olan Yönetim Araştırmaları Dergisi'nin de sıralamanın onuncu sırasında yer almasıdır. Bu derginin listeye dahil olmasındaki en önemli gerekçe, ağırlıklı olarak yüksek nitelikli örgüt kuramı çalışmalarını değerlendirme sürecine dahil etmesidir. Yılda bir sayı çıkaran derginin hakem değerlendirme süreci de oldukça uzun bir süreci kapsamaktadır.

Tablo 2: Dergi Atıf Sıklığı

	2004-2008	2009-2013	Toplam	Yüzde
Administrative Science Quarterly	43	91	134	11,5%
Academy of Management Journal	42	80	122	10,5%
American Journal of Sociology	30	85	115	9,9%
Academy of Management Review	33	64	97	8,4%
Organization Studies	34	47	81	7,0%
American Sociological Review	12	46	58	5,0%
Organization Science	11	25	36	3,1%
Strategic Management Journal	11	21	32	2,8%
Yön. Org. Kongresi Bildirileri	11	20	31	2,7%
Yönetim Araştırmaları Dergisi	6	23	29	2,5%
Annual Review of Sociology	7	15	22	1,9%
Journal of Management Studies	3	16	19	1,6%
Diğer Dergiler	59	326	385	33,2%
Toplam Atıf	302	859	1161	100%

Tablo 3’de ise en çok çalışılan kuramlar yer almaktadır. On yıllık süreç dahilinde kurumsal kuramın, örgüt kuramları arasında en fazla ilgi duyulan kuram olduğu görülmektedir. Bunu makro kurumsal yaklaşımlar ve örgütsel ağ kuramına yönelik çalışmalar takip etmektedir. Tablo beş yıllık dönemler itibariyle değerlendirildiğinde; birinci beş yılda Türk iş sistemine yönelik sürdürülen makro kurumsal yaklaşımlardan (ulusal iş sistemleri, sosyal etki veya otorite yaklaşımları gibi) sıklıkla faydalandığı, ikinci beş yılda ise örgütsel ağ çalışmalarına daha fazla ilgi gösterildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. En Sık Atıf Alan Örgüt Kuramları

	2004-2008	2009-2013	Toplam	Yüzde
Kurumsal	18	45	63	40,6%
Makro Kurumsal	14	7	21	13,5%
Örgütsel Ağ	6	12	18	11,6%
Örgütsel Ekoloji	7	8	15	9,7%
Koşulbağımlılık	4	3	7	4,5%
Örgüt İktisadı	6	1	7	4,5%
Klasik Örgüt Kuramları	1	5	6	3,9%
Kaynak Bağımlılığı	4	1	5	3,2%
Vekalet	0	4	4	2,6%

Diğer yandan Tablo 4 ise çalışma konuları kapsamında bir değerlendirme sunmaktadır.

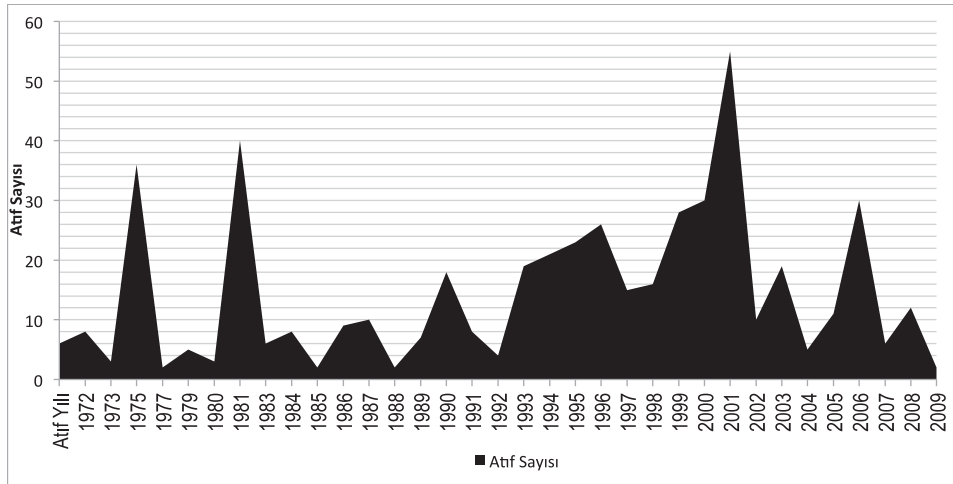
Yazında çalışılan konuların çeşitliliği nedeniyle, çalışma konuları belirli kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Aynı kuramın altındaki benzer içerikli çalışmalar kategorilere ayrılmış ve atıfları incelenmiştir. Yine kurumsal kuram çalışma konularından olan kurumsallaşma, eşbiçimlilik, meşruiyet ve kurumsal mantık temalı konuların 2009-2013 yılları arasında sayıca hızlı bir artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu çalışmaları sosyal sermaye, yerleşiklik ve örgütler arası ağ ilişkilerine yönelik çalışmalar izlemektedir.

Tablo 4:En Sık Çalışılan Konular

	2004-2008	2009-2013	Toplam	Yüzde
Kurumsallaşma - Eşbiçimlilik - Meşruiyet	3	21	24	19,4%
Kurumsal Değişim	11	6	17	13,7%
Sosyal Sermaye - Yerleşiklik - Ağ İlişkileri	4	9	13	10,5%
Kurumsal Mantıklar	1	10	11	8,9%
Yönetim tarihi	2	6	8	6,5%
Örgüt Yapısı – Çevre Etkileşimi	5	3	8	6,5%

Atıf yapılan yayınların tarihi süreçteki sıklık dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir. Çalışmamızın başında örgüt kuramı alanının tarihsel gelişiminin 4 evresinden söz etmiştik. Grafik dağılımı dikkatli incelendiğinde en sık atıf yapılan çalışmaların; 1970’lerin ortalarına, 1980’lerin başına ve 2000’lerin başına denk geldiği fark edilecektir. Birinci evre olan klasik dönem bu değerlendirmenin dışında bırakıldığında koşulbağımlılık kuramının popülerlik kazandığı (1970’lerin ortalarına kadar olan süreç), kuramsal çeşitlenmenin yaşandığı (1980-1990 arası) ve makro kurumsal çalışmaların yoğunlaştığı (2000’lerin başı) üç evrenin de ülkemizdeki akademik çalışma tarzına yansdığı ve paralellik gösterdiği söylenebilir.

Şekil 1. Atıf Tarihlerinin Sıklık Dağılımı

Aynı tarihi süreçte en çok hangi araştırmacılara ait çalışmaların atıf aldığı Tablo 5’de görülmektedir. En çok atıf alan 25 çalışma incelendiğinde, kuramların doğuşunda etken olan erken dönem çalışmalarına sıklıkla atıf yapıldığı görülmektedir. Örneğin kurumsal kuramın doğuşu ve gelişiminde önemli paya sahip DiMaggio ve Powell (1983), Meyer ve Rowan (1977), Zucker, (1977; 1987) çalışmaları; örgütsel ekoloji kuramı için Hannan ve Freeman (1977); örgütsel ağ kuramı için Granovetter (1973; 1985) ve Burt (1997) ve Makro kurumsal yaklaşımlar için Whitley’in (1994) çalışmaları bir çok araştırmacının sıklıkla atıf yaptığı çalışmalar olmuştur. Bu çalışmaları dönemin ilgi çeken konuları üzerine yayınları olan araştırmacılar takip etmiştir. Örneğin kurumsal mantık ve kurumsal değişim konularında Seo ve Creed (2002), Lounsbury (2007), Marquis ve Lounsbury (2007) ve Suchman’ın (1995) çalışmaları dikkati çekmektedir.

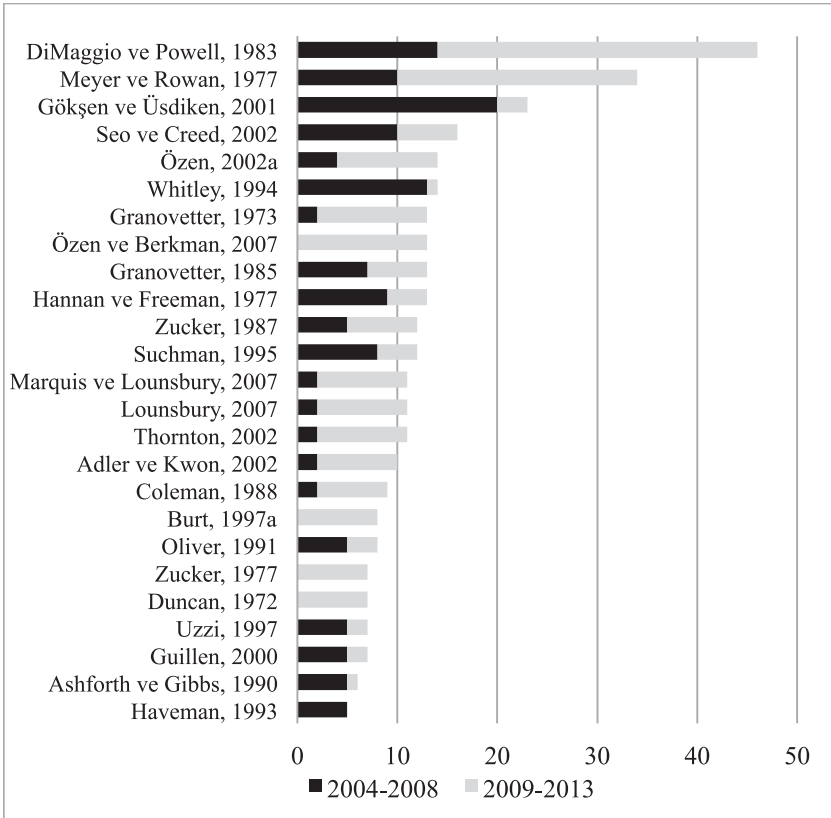
Tablo 5 incelendiğinde Türk araştırmacıların yayınlarının da sıklıkla alıntılanmış olduğu görülmektedir. Özellikle Gökşen ve Üsdiken’in (2001) Türk iş sisteminin kurumsal değişimine yönelik çalışmaları, Özen (2002) ve Özen ve Berkman’ın (2007) Türkiye’de toplam kalite yönetiminin kurumsallaşması üzerine yürüttükleri çalışmalarının sıklıkla atıf alan çalışmalar arasındadır. Bu çalışmalar Türk iş sisteminin tarihi değişimini ve kurumsallaşma süreçlerini kapsamlı bir şekilde ortaya koyması bakımından birçok çalışmaya referans olmuşlardır. Bu çalışmaların dönemsel değişimini görebilmek adına Şekil 2 oluşturulmuştur.

Tablo 5. Çalışmaların Atıf Sıklığı

Sıra	Atıf Yapılan Çalışma	2004-2008	2009-2013	Toplam
1	DiMaggio ve Powell, 1983	14	32	46
2	Meyer ve Rowan, 1977	10	24	34
3	Gökşen ve Üsdiken, 2001	20	3	23
4	Seo ve Creed, 2002	10	6	16
5	Whitley, 1994	13	1	14
6	Özen, 2002a	4	10	14
7	Hannan ve Freeman, 1977	9	4	13
8	Granovetter, 1985	7	6	13
9	Özen ve Berkman, 2007	0	13	13
10	Granovetter, 1973	2	11	13
11	Suchman, 1995	8	4	12
12	Zucker, 1987	5	7	12
13	Thornton, 2002	2	9	11
14	Lounsbury, 2007	2	9	11
15	Marquis ve Lounsbury, 2007	2	9	11
16	Adler ve Kwon, 2002	2	8	10

17	Coleman, 1988	2	7	9
18	Oliver, 1991	5	3	8
19	Burt, 1997a	0	8	8
20	Guillen, 2000	5	2	7
21	Uzzi, 1997	5	2	7
22	Duncan, 1972	0	7	7
23	Zucker, 1977	0	7	7
24	Ashforth ve Gibbs, 1990	5	1	6
25	Haveman, 1993	5	0	5

Şekil 2. Çalışmaların Atıf Sıklığının Dönemsel Karşılaştırması

Araştırma sürecinde üzerinde durulan bir diğer merak konusu ise hangi üniversitelerin hangi çalışmalara atıf yaptıkları sorusuydu. Bu kapsamda bir ağ haritası oluşturulmuş ve üniversiteler ile faydalanılan kaynaklar arasındaki gruplaşmalar analiz edilmiştir. Haritaların rahat okunabilmesi açısından bir veya iki kez atıf almış çalışmalar haritaya

yansıtılmamıştır. Şekil 3’den anlaşılacağı üzere, her iki dönemde de bazı üniversitelerin örgüt kuramı alanında düzenli yayın ürettikleri anlaşılmaktadır. Başkent, Sabancı, Marmara, Eskişehir Osmangazi, Karadeniz Teknik ve Uludağ Üniversiteleri her iki dönemde de ağın merkezinde yer alan üniversiteler olmuşlardır. Yeni üniversitelerin kurulduğu 2009-2013 yılları arasında ise bu gruba Çankırı Karatekin Üniversitesinin de eklendiği gözlemlenmiştir. Bu üniversitelerin ortak noktada en sık atıf yaptığı çalışmalar (Şekil 3’de daire içine alınan) DiMaggio ve Powell (1983), Gökşen ve Üsdiken (2001), Meyer ve Rowan (1977) ve Whitley (1994) olmuştur. İkinci dönem de ise, hem alandaki temel kaynaklara hem de nitelikli yeni yayınlara (Lounsbury, 2007; Marquis ve Lounsbury, 2007; Seo ve Creed, 2002; Özen, 2002; Özen ve Berkman; 2007) sıklıkla atıf yapıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 4’de daire içine alınmıştır).

Buna ek olarak sosyal ağ analizi kapsamında her iki dönemde aracılık rolü üstlenen aktörlerin kimler olduğu ve hangi düzeyde aracılık yaptıkları da analiz edilmiştir. Sosyal ağ analizi programının “arasındalık” testi bir aktörün (bu çalışmada bir araştırmacıya ait yayının) ağ içerisinde birbirlerine en yakın mesafede olan iki aktör (bu çalışmada üniversiteler) arasında aracılık etmesini ifade eder (Monge ve Contractor, 2001: 443). Daha açık bir ifadeyle kimi zaman aynı üniversite aynı çalışmaya atıf yaptığında, o çalışmanın atıf sayısı yükselir. Ancak ağ analizi için önemli olan bu çalışmanın birden fazla üniversite tarafından takip ediliyor olmasıdır. Zira bir çalışmanın birbirleri arasında bağlantısı olmayan aktörler tarafından izleniyor olması, çalışmanın alanda kendini kanıtlamasını sağlayacaktır. Bu nedenle arasındalık testi birbirleri arasında bağlantısı olmayan kümeler arasında köprü kurma görevini sağlayan çalışmaları nitelemektedir. Tablo 6, aracılık görevi üstlenen 10 çalışmayı göstermektedir. Dikkat edileceği üzere Tablo 5’de sunulan atıf sıklıkları sıralamasından sapmalar gözükmemekte ve bazı aktörlerin sıralamada daha üst bir noktaya geldiği anlaşılmaktadır.

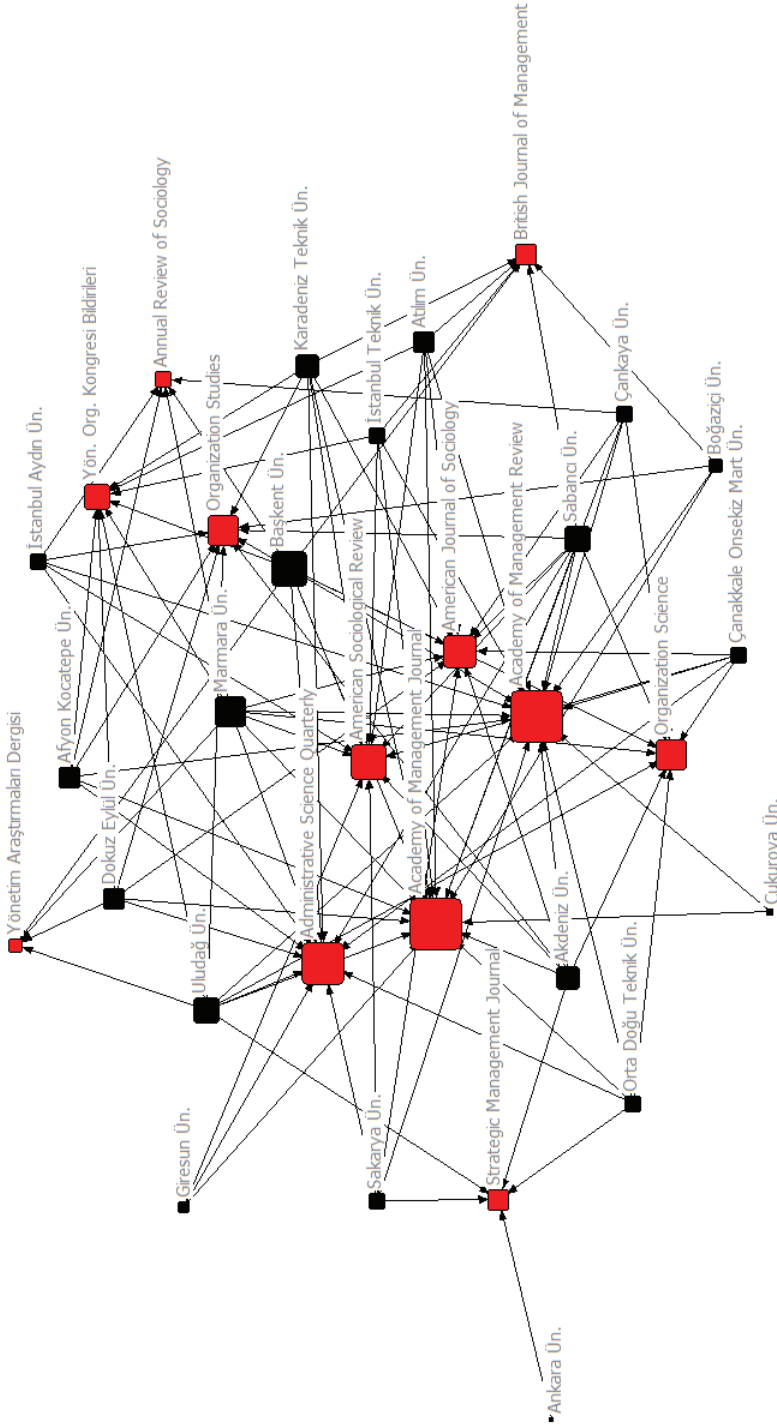
Tablo 6. Aracılık Rolü Üstlenen Çalışmalar

Sıra	Atıf Yapılan Çalışma	2004-2008	2009-2013	Toplam
1	DiMaggio ve Powell, 1983	334	2.597	2931
2	Meyer ve Rowan, 1977	308	1.430	1738
3	Seo ve Creed, 2002	708	127	835
4	Özen ve Berkman, 2007	0	557	557
5	Granovetter, 1973	0	512	512
6	Gökşen ve Üsdiken, 2001	390	98	488
7	Özen, 2002	84	394	478
8	Özkara ve diğerleri, 2008	0	338	338
9	Khanna ve Yafeh, 2007	0	338	338
10	Kraatz ve Zajac, 1996	0	328	328

Ağ analizi kapsamında bir diğer merak konusu ise hangi dergilerin en çok hangi üniversitelerce takip edildiğiydi. Şekil 5 ve 6 her iki dönem için akademik dergi – üniversitelere ait sosyal ağ haritasını göstermektedir. ASQ, AMR, AMJ ve American Journal of Sociology gibi alanın seçkin dergileri her iki dönemde de üniversitelerin ortak atıf yaptığı dergiler olmuştur. Şekil 7 ve 8 ise hangi üniversitelerin en çok hangi kuramlara yoğunlaştığını göstermektedir. Üniversitelerdeki araştırmacıların belirli konu veya kuramlara olan ilgileri, çevrelerindeki diğer akademisyenlerden etkilenmektedir. Doktora programlarından gelen yakın ilişkiler, doktora programlarındaki derslerin içeriği veya yürütülen ortak projeler, belirli üniversitelerin belirli bölümlerinde ortak ilgi konuları üzerine çalışma yürüten akademisyenlerin sayısını etkilemektedir. Şekil 7 ve 8’den de anlaşılacağı üzere ağın merkezinde yer alan üniversitelerin bünyelerinde, yönetim ve organizasyon doktora programlarının bulunmasının, akademik grupların belirli kuramlara yoğunlaşmalarını etkilediği düşünülebilir. Şekil 8’den de fark edileceği üzere

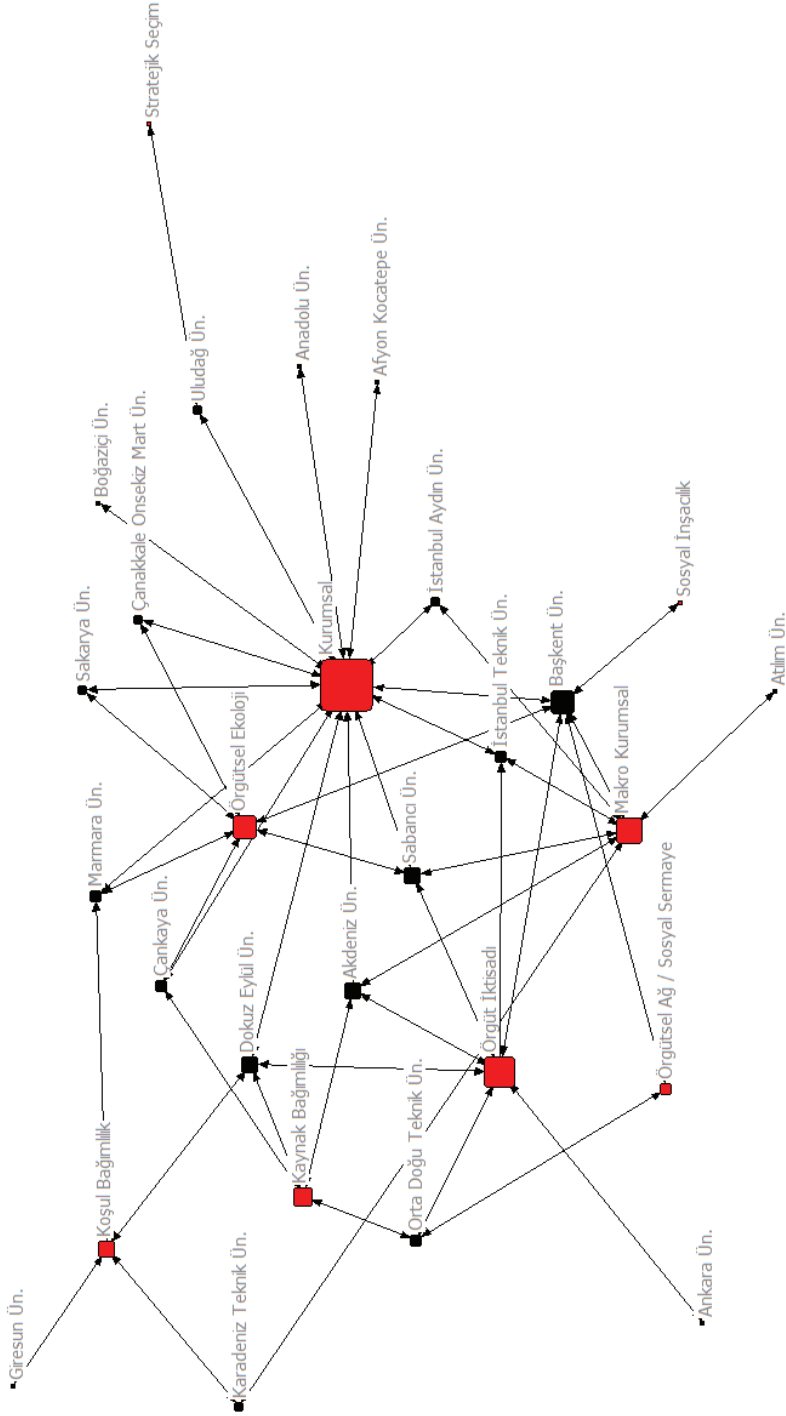
örgütsel ağ çalışan üniversiteler ile makro kurumsal çalışmalara odaklanan üniversiteler birbirlerinden net bir şekilde ayrılmıştır. Bu grafik üniversitelerin farklı farklı kuramlar üzerine yoğunlaştıklarından ziyade çoğunlukla aynı kuramlar üzerine yayın ürettiklerinin bir göstergesidir. Bu durumu bir tek istisna her iki dönemde de ağıın merkezinde olan kurumsal kuram çalışmalarıdır.

Şekil 5: 2004-2009 Dönemi Üniversite – Takip Edilen Dergi Ağ Haritası

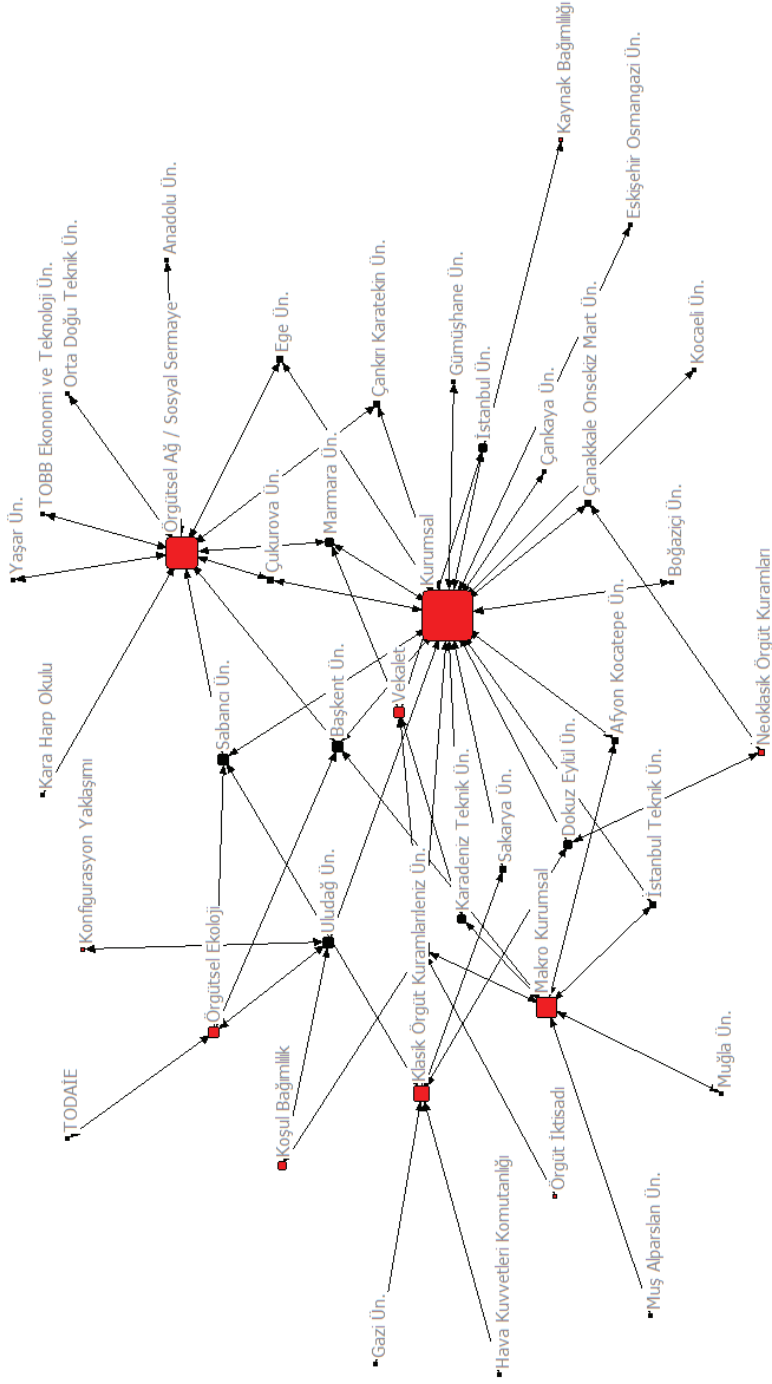

Şekil 7: 2004-2008 Dönemi Üniversite – Çalışılan Kurum Ağ Haritası

Şekil 8: 2009–2013 Dönemi Üniversite – Çalışılan Kuram Ağ Haritası

Sonuç

2000’li yılların ikinci yarısını takiben Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’nde sunulan bildirimler ve bu bildirimlerin referans aldığı kaynaklar incelendiğinde, başta kurumsal kuram ve makro kurumsal çalışmaların hem nicelik hem de nitelik olarak gelişme içinde olduğu farkedilmektedir. Kurumsal kuram çalışmalarının büyük bir çoğunluğu, özellikle seçkin Amerikan dergilerinin güncel konularına paralellik gösteren bir içerikte olduğu dikkati çekmektedir. Ancak bu çalışmalar, kuramı yanlışlamaktan ziyade mevcut çalışmalara katkı yapma eğiliminde olduğu da farkedilmektedir. Ayrıca Türkiye’de yönetim ve örgüt bilimi alanı içinde örgüt kuramı yazınının kurumsallaşma sürecinin, doğa bilimlerine öykünen ve “nitelikli araştırma/yayın mantığı” şeklinde adlandırılabilir mantığın meşruiyetine hizmet ettiği anlaşılmaktadır (Tayşir, 2014: 69).

Buna ek olarak özellikle son yıllarda makro kurumsal çalışmaların çok daha fazla ilgi konusu olduğu dikkati çekmektedir. Daha önceki süreçte makro kurumsal değişkenlerin analizlere sıklıkla konu edilmediği düşünüldüğünde son yıllarda bu konulara ilginin artması normal karşılanabilir. Özellikle Türkiye bağlamının kendine has yapısı, devlet – örgüt ilişkilerinin bu süreçte sıklıkla sorgulanmasına yol açmıştır. Gökşen’in (2007) de belirttiği gibi, makro kurumsal yaklaşımlara göre, örgütsel formların şekillenmesinde ülkenin devlet, finansal sistem, eğitim ve öğretim sistemi gibi ana kurumlarının oynadığı rol önemlidir. Özellikle son on yılda Türkiye’de kurumsallaşma sürecinde yaşanan benzer gelişmeler ve devletin yarattığı yeni sistemler makro kurumsal çalışmaların yoğunlaşmasına neden olduğu söylenebilir. Temelde ülkenin kendine özgü makrokurumsal koşullardan ve bu koşulların örgütsel alanlara yansımalarından hareketle geliştirilecek çalışmaların, metodolojik açıdan tatminkâr çabalarla test edilmesi, örgüt kuramı çalışmalarına güçlü görgül katkılar sağlanmasına yol açabilir ve bu durum zamanla uluslararası yazında bir Türkiye ekolünden bahsedilmesini olanaklı kılabilir (Tayşir, 2014: 69).

Bu bulgulara ek olarak, son on yılda yönetim ve organizasyon kongresinde, örgüt kuramı çalışmalarının ASQ, AMR ve AMJ gibi alanın seçkin dergilerinden faydalanma eğiliminin yüksek olduğu dikkati çekmektedir. En sık atıf yapılan hakemli dergiler sıralamasında tek ulusal dergi sıfatıyla bulunan Yönetim Araştırmaları Dergisi, örgüt kuramı içerikli çalışmalara gösterdiği önemi ortaya koymaktadır. Yönetim Araştırmaları Dergisi’ne yapılan atıflar incelendiğinde ulusal yazında tanınırlığı olan bazı akademisyenlerin çalışmalarının ön planda olduğu dikkati çekmektedir. Bu akademisyenler aynı zamanda uluslararası seçkin dergilerdeki çalışmalarıyla da tanınan ve Yönetim Organizasyon Kongreleri’nin yönetim ve danışma kurullarında da yer almış kişilerdir. Dolayısıyla bu çalışmalara sıklıkla atıf yapılıyor olması, özellikle bu kişilerin alandaki meşruiyetinin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir. Bu araştırmacıların alandaki meşruiyet düzeyinin artmasına bir başka gerekçe olarak, “Türkiye’de neler olduğunun farkında olmalıyım” ya da “atıf yapmazsam eksik iş yapmış olabilirim” kaygısı taşıyan genç akademisyenler gösterilebilir. Kendi öncüllerinin sıklıkla atıf yaptığı çalışmalara özellikle genç akademisyenlerin eksik atıf kaygısına kapılarak referans verdikleri de düşünülebilir.

Ayrıca yönetim ve organizasyon kongre bildiri kitaplarındaki çalışmalara yapılan atıfların

önemli ölçüde artması, kongrede sunulan çalışmaların araştırmacılar tarafından takip edildiğine ilişkin önemli birer göstergedir. En sık atıf yapılan çalışmalar arasında Türk araştırmacıların çalışmalarının yer alması Türk işsistemine yönelik makro kurumsal çalışmalara olan ilginin de yüksek olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak son 5 yılda örgütsel ağ analizi çalışmalarının ilgi odağına yerleştiği anlaşılmaktadır.

Üniversite bazında değerlendirdiğimizde son on yılda sınırlı sayıda üniversite kadrosunda yetişmiş akademisyenlerin örgüt kuramı alanında çalışma ürettikleri görülmektedir. Başkent Üniversitesi’nin sayıca diğer üniversitelerden çok daha fazla bildiri ürettiği, bu üniversiteyi takiben Sabancı Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Uludağ ve Eskişehir Osmangazi Üniversitelerinin de örgüt kuramı alanında önemli üretim payına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, üniversitelerde yönetim ve organizasyon doktora programlarının ve yeni kurulan üniversitelerin sayıca artmış olması, buralarda yetişen akademisyenlerin kendi çalışma tarzlarını farklı üniversitelere taşımalarına yol açmıştır. İlk beş yıllık dönem, ikinci beş yılın gelişmesinde öncü bir rol oynamıştır. Zira ilk beş yıllık süreçte akademisyen adayı konumundaki birçok kişi, ikinci beş yıllık süreçte öğretim elemanı veya üyesi olarak yayın üretmeye başlamıştır. Dolayısıyla iki dönem arasında belirgin farklılıklar yaşanmamış, ancak yayın sıklığı ve çalışılan konularda bir çeşitlilik yaşanmıştır.

Elde edilen bulguların gelecek çalışmalar hakkında sınırlı da olsa fikir verdiği söylenebilir. İkinci dönemde yeni ve yakın döneme ait çalışmalara olan ilginin devam etmesi ve erken dönem çalışmalarına ek olarak son yıllarda üretilen çalışmalardan daha fazla akademisyenin faydalanması öngörülebilir. Daha açık bir ifadeyle ikinci dönemdeki çeşitliliğin artarak devam etmesi beklenebilir. Diğer yandan ülkemizde her geçen gün yeni üniversitelerin kurulduğu göz önüne alındığında çok sayıda farklı üniversitenin örgüt kuramı çalışmalarına yoğunlaşması da beklenebilir. Ancak üniversite ve araştırmacı sayısının artmasına bağlı olarak atıf yapılan dergilere olan ilgide bir değişikliğin en azından kısa vadede de gerçekleşmesini çok mümkün gözükmemektedir. Zira bahsi geçen dergilerin alandaki etkinliği ve niteliği uzun yıllardır değişmemektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, A. C., Gürbüz, S., ve Sığır, Ü. 2010. Akademisyenlerin Yönetim ve Organizasyon Kongresine İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. **18. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi** (s. 635 - 647). Adana: Çukurova Üniversitesi İşletme Bölümü.
- Berkman A. Ü. 1987. Amme İdaresi Dergisinde Yayınlanan Makaleler Ve Türk Yönetim Bilimi, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 4, 19-42.
- Berkman, A. Ü. 2009. Türk Yönetim Yazını ve Türkiye’de Yönetim - Örgüt Alanının Gelişimi: 1990 Yılı Sonrası (Nereden Nereye). **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi** , 4 (1), 13-24.

- Blau, P. 1955 **The Dynamics of Bureaucracy**. Chicago: University of Chicago Press.
- Borgatti, S., Everett, M. ve Freeman L. 2002. **UCINET 6 for Windows**, Software for Social Network Analysis. Analytic Technologies Inc.
- Burns, T. ve Stalker, G. M. 1961. **The Management of Innovation**, Tavistock, London.
- Culnan MJ, O'Reilly CA, Chatman JA. 1990. Intellectual structure of research in organizational behavior, 1972–1984: a co-citation analysis. **Journal of the American Society for Information Science** 41: 453–458.
- Culnan MJ. 1986. **The intellectual development of management information systems, 1972–1982: a co-citation**
- Fayol, H. 1949. **General and Industrial Management**. (trans. C Storrs). London: Pitman.
- Gökşen, N. S. 2007. Makrokurumsal Bakış Açısı: Bir Değerlendirme, Eds. Sargut S. A. ve Özen, Ş. **Örgüt Kuramları**, Ankara: İmge, 331-378.
- Hanneman, R.A. 2001. **Introduction to Social Network Methods**. Riverside C.A.: University of California.
- Likert, R. 1961. **New Patterns of Management**. Mcgraw-Hill Book.
- Monge, R.P ve Contractor, S.N. 2001. **The new handbook of organizational communication: advances in theory, research and methods**. Sage Publication. s. 444.
- Nerur, S. P. Rasheed, A.A. ve Natarajan, V. 2008. The Intellectual Structure Of The Strategic Management Field: An Author Co-Citation Analysis. **Strategic Management Journal**. 29: 319–336.
- Özen, Ş. 2001. Türk Yönetim/Organizasyon Yazınında Yöntem Sorunu: Kongre Bildirileri Üzerine bir İnceleme. **Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi**, 1 (1), 89-118.
- Perrow, C. 1970. **Organizational Analysis: A Sociological View**. Belmont, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Pilkington A, Liston-Heyes C. 1999. Is production and operations management a discipline? A citation/cocitation study. **International Journal of Operations and Production Management** 19: 7–20.
- Pritchard, A. 1969. “Statistical Bibliography or Bibliometrics?,” **Journal of Documentation**, 24, 348-349.
- Ramos-Rodriguez A-R ve Ruiz-Navarro J. 2004. Changes in the intellectual structure of strategic management research: a bibliometric study of the Strategic Management Journal, 1980–2000. **Strategic Management Journal** 25(10): 981–1004.

- Roethlisberger, F.J. and Dickson, W.J. 1946. **Management and the Worker**. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.
- Sargut, A. S. ve Özen, Ş. 2007. Örgüt kuramlarına genel bir bakış: Karşılaştırmalı bir çözümleme. A. S. Sargut ve Ş. Özen (Der.), **Örgüt Kuramları**: 11-34. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Selznick, P. 1949. **TVA and the Grass Roots: a Study in the Sociology of Formal Organization**. Berkeley: University of California Press.
- Small, H. 1973. “Co-citation in the Scientific Literature: A New Measure of the Relationship Between Two Documents,” **Journal of American Sociology Information Science**, 24, 4: 265-269.
- Sözen, C. 2007. Bağlam kapsamında örgütler arası ağ düzenekleri: dayanıklı ev aletleri sektörü örneği. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara.
- Tahai A, Meyer MJ. 1999. A revealed preference study of management journals’ direct influences. **Strategic Management Journal** 20(3): 279–296.
- Taşçı, D. 2013. Örgüt Kuramlarına Giriş. D. Taşçı ve diğerleri (der). Örgüt Kuramları. Açık Öğretim Yayınları.
- Taylor, F.W. 1911. **The Principles of Scientific Management**. Harper & Brothers.
- Tayşir, E. A. 2014. Kurumsal Kuramın Kurumsallaşması: Türkiye Kaynaklı Kurumsal Kuram Çalışmalarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme. **ODTÜ Gelişme Dergisi**. Sayı 1. Cilt 41 sf 53-74.
- Türker, Y., ve Yalçınkaya, A. 2014. Türk Yönetim/Örgüt Yazınında Örgüt Kuramı Çalışma Alanı: 2002 - 2013 Yılları Arası Kongre ve Çalıştay Bildirileri Üzerine bir Değerlendirme. **22. Yönetim ve Organizasyon Kongresi** (s. 672-678). Konya: Selçuk Üniversitesi İİBF.
- Üsdiken, B. 2003. Türkiye’de İş Yapmanın ve İşletmenin Akademikleştirilmesi, 1930 - 1950. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58 (1), 119 - 147.
- Üsdiken, B. ve Leblebici, H. 2001. Organization theory. N. Anderson, D. Ones, H. K. Sinangil ve C. Viswesvaran (Der.), **International Handbook of Work and Organizational Psychology**: 377 – 397. 2. Cilt. Newbury Park, CA: Sage.
- Üsdiken, B., 2010. «Between contending perspectives and logics: organizational studies in Europe», **Organization Studies**, Vol.31, No.6: 715-735.
- Üsdiken, B., Selekler, N., ve Çetin, D. 1998. Türkiye de Yönetim Yazınına Egemen Anlayışın Oluşumu Sevk ve İdare Dergisi Üzerine Bir İnceleme. **Amme İdaresi Dergisi**, 31 (1), 57 - 88.
- Üsdiken, B., ve Erçek, M. 2009. Türkiye’de İş Dünyası İçin İlk “İşletme” Dergisi: İşletme-İşletme Ekonomisi Ve Organizasyon Mecmuası. **Yönetim Araştırmaları Dergisi**, 9 (1), 53-90.

- Üsdiken, B., ve Pasadeos, Y. 1995. Organizational analysis in North America and Europe: A comparison of co-citation networks. **Organization Studies**, 16 (3) 503-526.
- Üsdiken, B. ve Pasadeos, Y. 1992. “Türkiye’de Yayımlanan Yönetimle İlgili Makalelerdeki Atıflar Üzerine Bir İnceleme,” **Amme İdaresi Dergisi**, 25(2) 107-134.
- Wasserman, S., ve Faust, K.. 1994. **Social Network Analysis: Methods and Applications**. New York and Cambridge, ENG: Cambridge University Press.
- Woodward, J. 1965. **Industrial Organization: Theory and Practice**. New York: Oxford University Press.
- Yozgat, U. ve Kaplan, N. 2008. “Yönetim ve Organizasyon Kongreleri’nde Sunulan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma”, **16. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı**, 409-416.